

забезпечення надійної та прозорої системи гарантування вкладів і захисту всіх клієнтів зазначених установ; 4) розробка адекватної сучасним умовам стратегії розвитку небанківських фінансових установ в Україні на основі попереднього досвіду та систематизації інформації про проблеми, стан та перспективи їх розвитку; 5) створення інституту державних гарантій з метою відновлення і встановлення довіри серед наявних та потенційних клієнтів фінансових кредитних установ; 6) накопичення суспільством досвіду небанківського кредитування.

Таблиця 1

Активи небанківських фінансово-кредитних установ

Небанківські фінансово-кредитні установи	2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	К-сть	Активи, млрд. грн.	К-сть	Активи, млрд. грн.	К-сть	Активи, млрд. грн.
Усього, в тому числі:	1979	84,2	2041	100,8	2113	125,0
1.Кредитні установи	691	2,4	708	2,7	739	2,6
2.Страхові компанії	442	48,1	414	56,2	407	66,4
3. Ломбарди	456	1,2	473	1,6	479	1,5
4.Фінансові компанії	251	19,9	312	29,7	377	39,8
5. Недержавні пенсійні фонди	96	1,4	94	1,7	81	2,1
6.Інші небанківські фінансово-кредитні установи	43	9,4	40	9,0	30	12,6
Відношення сумарних активів небанківських фінансово-кредитних установ до ВВП, %	6,5		7,1		8,6	

Побудовано автором самостійно на основі [1; 2].

Вважаємо, що результатом перетворень має стати розвиток фінансового ринку, відновлення роботи підприємств і зростання обсягів фінансових ресурсів, застосування органами державної влади системи заходів щодо забезпечення розвитку небанківських кредитних установ з метою створення сприятливого середовища для нагромадження та ефективного використання фінансових ресурсів, що у підсумку сприятиме зростанню основних індикаторів національної економіки.

Список літератури:

1. Звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, за 2013 рік [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/742.html>.

2. Про кредитні спілки : Закон України від 20 грудня 2001 року №2908-III, зі змін. та доп. № 1702-VII (1702-18) від 14.10.2014, ВВР, 2014, № 50-51, ст.2057 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2908-14>.

Андрій ПЕЛЕХАТИЙ

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», Львів

**ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
В КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Необхідною умовою формування громадянського суспільства в Україні є активізація реформ у системі місцевого самоврядування у напрямку зростання ролі територіальних громад як основного суб'єкта соціально-економічного прогресу відповідної території. Закономірності становлення світогосподарської системи показують, що ефективність виконання територіальною громадою покладених на неї функцій та досягнення стратегічних пріоритетів вимагає належного фінансового забезпечення як поточного функціонування, так

і цілей розвитку. Фактично має місце перенесення ваги процесів соціально-економічного розвитку на місцевий рівень. В цих умовах територіальна громада повинна виступати одночасно і як носій соціально-економічного розвитку територій, і як рушійна сила досягнення стратегічних цілей територіального утворення.

Водночас сукупність системних проблем в економіці України, пов'язаних із недосконалістю управління процесами формування та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні, практично унеможливує досягнення означених завдань територіальної громади. До основних перешкод досягнення ефективності фінансового забезпечення розвитку територіальних громад на сучасному етапі віднесено наступні:

- невідповідність сучасних тенденцій формування доходів місцевих бюджетів сільських територіальних громад цілям підвищення їх фінансової спроможності;
- відсутність стимулів ефективного використання власного фінансового потенціалу територій;
- суттєва диференціація територіальних громад за рівнем бюджетної забезпеченості;
- неефективна структура місцевих бюджетів регіону, а також їх вертикальна та горизонтальна розбалансованість;
- мізерні обсяги видатків місцевих бюджетів територіальних громад на фінансування розвитку територій;
- недосконалий механізм проведення Державною казначейською службою бюджетних платежів, що здійснюються органами місцевого самоврядування.

Означена сукупність існуючих проблем поряд із новими викликами, що диктуються сучасними реформами в країні, доводять необхідність кардинальних змін у практиці управління фінансовими ресурсами як на рівні держави, так і регіонів, територіальних громад, перегляду форм і механізмів забезпечення виконання функцій органами місцевого самоврядування, удосконалення існуючої моделі фінансового забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування в напрямі посилення оптимальності її фіскального та стимулюючого ефектів і відповідності як реаліям сьогодення, так і потребам збалансування інтересів центру та регіонів, усунення диспропорцій фінансової забезпеченості окремих територій, зниження напруги у міжбюджетних відносинах.

У реалізації задекларованих завдань вагома роль належить чіткому окресленню пріоритетів та формуванню концепції фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в Україні, яка спрямована на забезпечення фінансової спроможності та самодостатності територіальних громад за рахунок активізації: як бюджетних, так і небюджетних методів фінансового забезпечення місцевого розвитку. Критеріальними умовами досягнення фінансової спроможності територіальних громад в сучасних умовах є реформування системи державних фінансів в напрямку її децентралізації, а також зміна системи адміністративно-територіального устрою України. До засадничих положень концепції забезпечення фінансової спроможності територіальних громад, слід віднести наступні [1]:

- 1) зміцнення фінансової незалежності територіальних громад та регіонів місцевих бюджетів;
- 2) відмова від патерналістської моделі відносин між регіонами та центром і стимулювання ефективного використання власного фінансового потенціалу територіальних громад;
- 3) забезпечення ефективності міжбюджетних відносин;
- 4) нарощення обсягів бюджетних видатків інвестиційного характеру;

Реалізація запропонованих заходів з децентралізації державних фінансів має за мету забезпечити перехід від патерналістської моделі міжбюджетних відносин до внутрішньоорієнтованої моделі соціально-економічного розвитку територіальних громад, ефективного використання їх власного фінансового потенціалу.

Список літератури:

1. Сторонянська І. З., Пелехатий А. О. Напрямки модернізації фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в контексті завдань адміністративно-територіальної реформи / І. З. Сторонянська, А. О. Пелехатий // Фінанси України. – 2014. - № 10. – С.97-108.

Письменний Віталій

Тернопільський національний економічний університет

ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПЕНСІОНЕРІВ ЯК ДЖЕРЕЛО НАДАННЯ ДОПОМОГИ І ПОСЛУГ ЛЮДЯМ ПОХИЛОГО ВІКУ

Обравши соціально-орієнтований європейський напрям розвитку, український уряд зобов'язався забезпечувати гідний рівень життя населенню, доступність соціальних послуг, формування середнього класу суспільства. Проте через брак ресурсів йому поки що не вдалося реалізувати на практиці доміанти соціальної справедливості та соціальної захищеності. Невідповідність між надмірним зростанням соціальних видатків і малими можливостями щодо їх фінансового забезпечення призвела до девальвації системи соціального захисту. Не винятком став соціальний захист пенсіонерів, значна частина асигнувань на який виділяється з місцевих бюджетів.

Видатки місцевих бюджетів на соціальний захист пенсіонерів є додатковим джерелом надання допомоги та послуг людям похилого віку. З одного боку, інститут загальнообов'язкового державного пенсійного страхування спроможний тільки у граничних межах забезпечити пенсійні виплати. З іншого боку, недержавні пенсійні фонди через їх нерозвиненість та відсутність довіри у суспільстві мають обмежений вплив на здійснення соціального захисту пенсіонерів. Велика кількість пілг, надмірна чисельність осіб старше працездатного віку, низький рівень пенсій потребують оптимізації бюджетних видатків на соціальний захист пенсіонерів.

На відміну від видатків державного бюджету, за рахунок яких послуги з обслуговування пенсіонерів на дому, забезпечення повноцінної життєдіяльності одиноких літніх людей, задоволення їх матеріальних інтересів і потреб часто недофінансовувалися, в деякі роки фактичні показники місцевих бюджетів перевищували планові. Наприклад, у 2008 р. на соціальний захист пенсіонерів було витрачено на 93,5 млн. грн. більше, ніж заплановано, в 2011 р. – на 7,4 млн. грн. Проте даних коштів все одно виявилось не достатньо для вирішення питань забезпечення соціального обслуговування пенсіонерів, що негативно позначилося на наданні грошової та натуральної допомоги.

Найбільшу частку в структурі видаткової частини місцевих бюджетів на соціальних захист і соціальне забезпечення займали видатки на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді, яка в 2013 р. дорівнювала 63,1%. В той же час питома вага видатків на соціальний захист пенсіонерів становила 7,1%, що у відносних показниках значно менше видатків на соціальний захист на випадок непрацездатності, соціальний захист ветеранів війни і праці. Сумнівним видається економічний ефект цих видатків (крім встановлення привілеїв для окремих соціальних груп), оскільки їх фінансування здійснювалося не системно, а обсяг асигнувань перевищував задекларований.

Дане явище потребує усунення в контексті побудови фінансово незалежного місцевого самоврядування. Адже місцева влада найбільше проінформована про потреби пенсіонерів, а уряду складно контролювати надання соціальної підтримки за великої кількості її видів й одержувачів. У результаті чимало громадян безкарно користуються заходами соціального характеру, не маючи для цього належних підстав [1, с. 100]. Натомість надання допомоги та послуг людям похилого віку здійснюється на мінімальному рівні, що призводить до неефективного використання бюджетних коштів і нерівності в системі їх соціального захисту.